

DEVELERİN İLGİNÇ HAYATI

Dünyanın en büyük ve en kuru çölü Büyük Sahra'dır. Buralarda yıllık yağış miktarı 50 mm.'den yukarı çıkmaz. Sahrada hiçbir hayvan devenin yerini tutamaz. Ekonomik açıdan geri kalmış ve göçebe hayatı yaşayan bu insanlar için deve herşey demektir. Deve çöl halkının eti, sütü, yünü ve hatta ulaştırma aracıdır. Burada deve yaşayış demektir, hayat demektir. Toprak ve iklim tarım ve hayvancılığa elverişli olmadığından yerlilerin tek geçim yolu deveciliktir.

Deve hiçbir hayvana benzemez. Deve herşey ölçüp biçmeyi bilir. Bitki bakımından çok zengin olmayan sahrada yaşadığından kendisine verilen yemi çok ihtiyatlı kullanır. Koyunlar ve keçiler gibi otların hepsini yiyip bitirmez. Yem bolluğunda bile otlardan biraz koparmakla yetinir. Çeşitli bitkilerle beslendiğinden ve yemekte olduğu bitkilerin bir bölümüne hiç dokunmadığından bitkilerin gelişmesine engel de olmaz.

Bir hörgüçlü devenin günde 30 - 50 kilo ot yemesi gerektiği hesaplanmıştır. Sahrada serbest otlayan develer bu kadar yemi ancak büyük yağışlardan sonra görülen bollukta bulabilirler. Devenin yediği bitki ve otların bileşiminde % 80 kadar su vardır. Aslında develer günde 10 - 20 kilo yeşil yemle beslenirler ki bu da 5 - 10 kilo kuru yeme karşılıktır.

Büyük Sahra'nın batısında yaşayan develer özellikle dayanıklıdır, öyle ki bir ay günde 5 kilo yemle yaşadıkları olur. 1973 yılının çok kurak geçen yazında develer günde iki kilo kuru yemle yaşamıştır.

Deve kuşu otlardan, sert ve dikenli bitkilerden çok hoşlanır. Akasya ağacının dikenleri en çok sevdiği ve yediği yemlerdendir.

Develer çölde 6 - 7 ay susuz yaşayabilir. Yedikleri otların bileşimindeki su onlara yeter. Serin geçen mevsimlerde develer 1000 km mesafeyi susuz geçebilirler.

Çöl bitkileri sandığımız kadar kuru değildir, devenin yediği bazı otların % 80'i sudan ibarettir. Bu gibi bitkileri yiyen deve günde 30 litre kadar su almış olur. Mevsime ve bitkinin çeşidine bağlı olarak develer yedikleri otlardan günde 0.3 - 30 litre su alırlar. Ortalama bir hesapla deveye yaz günlerinde günde 16 litre kadar su gereklidir.

Büyük Sahra'nın batısında ve kuzey-batısında hava ısısı 30 - 35°nin altında iken develer hiç su içmez. Hava ısındıkça bu ihtiyacı artır. 40°nin üstündeki ısılarda 3 - 4 günde bir su içer, ısı 47°nin üstüne çıksa bile deve 10 - 12 gün susuz yaşayabilir.

Devenin su içmek âdetleri çok gariptir. 10 dakikada ağırlığının üçte biri kadar su içer. Bir defada 130 litre su içen develer vardır. Bazı develer bir saat zarfında 200 litre su içer. Sonra bir hafta suyun yanına bile yanaşmazlar. Yazın günde 120 - 140 litre, serin mevsimlerde ise günde ortalama 20 - 30 litre su içer.

Yazın güneş sahrayı yakıp kavurduğunda develer güneş vücutlerine en az düşecek şekilde dururlar. Grup halinde toplaşarak birbirlerinin gölgesinden yararlanırlar. Bu onlara toprağın sıcaklığı gölgede 70°'ye varan çölde biraz serinlemek olanağı sağlar.

Develer sürü halinde yaşarlar. Yaz aylarında deve sahipleri sürüyü kendi haline bırakır. Deve sahipleri vahalardaki su kuyularının yanında yazı geçirirler ve bir yandan da kendi develerini gözlerler. Şöyle ki develer su içmek için her defasında aynı kuyuya gelirler. Yaz boyunca her deve kendi sürüsünde kalır. Sürüler çeşit çeşittir: maya (dişi deve) ve erkek develerin bir arada bulunduğu karışık gruplar, genç erkek deve sürüleri, memeden yeni ayrılmış bir yaşın altındaki köçek (deve yavrusu) sürüleri, erkek deve sürüleri gibi.

Develer kendi sürülerine çok sadıktır. Bazen bir deve otlarken sürüden ayrılır ve sürüyü kaybeder, o zaman bu deve kendi sürüsünün su içmeğe geldiği kuyu başına gider ve orada günlerce aç kalarak sürüsünün dönüşünü bekler. Moritanya'da demiryolunun iki yanında otlayan

develer tren yaklaşırken birbirlerine doğru koşarlar ve bu sırada bazen tren altında kalırlar. Çünkü sürüde bir tehlike belirince bütün develer bir araya toplanır.

Çiftleşme mevsiminde (bu mevsim Büyük Sahra'nın kuzeyinde Ocak'tan Nisan'a kadar, Moritanya'da ise yazındır) sürüler çoban tarafından idare edilir. Sürüde mayaların (dişi deve) ve erkek develerin sayısı denkleştirilir. Çiftleşme zamanı erkek develer çok tehlikeli olurlar, mayasını seçmiş bir erkek deve diğer erkek develerin onun yanına yaklaşmasına izin vermez. Gözü kızmış erkek deve mayanın üstünde bir ölüm-dirim savaşı verir. Doğuş erkek develerden biri ölene kadar devam eder, ölen gücü daha az olan devedir, fakat bazen her iki erkek deve de ölür. Bu sırada erkek develer insan için de tehlikeli olurlar ve saldırabilirler.

Göç zamanı sürüde bir erkek deve ve 30 maya bulundurulur. Erkek deve bütün sürüyü bir araya toplar ve sonra kendisi en arkadan giderek sürüyü izler.

Develerin gebeliği 370 - 440 gün sürer, süt verme ise 16. aya kadar sürebilir.

Develer bir defa yaşamış oldukları bir yere çok bağlanırlar ve sonra oradan ayrılarak başka yere gitseler bile önceki evlerine dönmek için can atarlar. Mayalar ilk defa çiftleştikleri yere dönmek isterler. Onların bu huyların: bilen göçebeler uzun yolculuğa hazırlanırken henüz hiç çiftleşmemiş develeri seçip alırlar.

Develer saatte 5 km. gitmekle günde 100 km. kadar yol alabilirler. Yolu düzgün tayin etmekte ve yön bulmada çok ustadırlar. 40 - 60 km.'den otlakları ve yağışı sezebilirler. Deve başını yaklaşmakta olan yağışa veya ufuktan görünen bulutlara çevirip gitmeyi sever.

Deve çok ürkek hayvandır, öyle ki bazen tanımadıkları birşey kendilerine doğru gelmeğe başlayınca sürü halinde kaçmağa başlarlar. Avustralya'ya geçen yüzyılda getirilip azat etmek için çöle salınan develer çoğalıp bugün 20.000 kadar olmuştur.

ELM ve HAYAT'tan
Çeviren: Dr. Selçuk ALSAN

• *İyilikle, saygıyla dinlemek iç zenginliğinin en güzel belirtisi ve daha iyi olmak için en büyük yardımcısıdır.*

J. STUART

• *Biz arslanları, kaplanları ehlileştiririz. Ama vahşi huylarımızla en yakınlarımıza saldırmaktan geri kalmayız.*

PLUTARK